

5 Hart- en vaatziekten bij niet-Westerse allochtonen in Nederland

Dr. Irene van Valkengoed, Prof. dr. Karien Stronks

Met bijdragen van:

Drs. Denise Bijlenga (Zorggebruik)

Drs. Karen Hosper (Lichamelijke activiteit en overgewicht)

Mary Nicolaou, BSc (Voeding en overgewicht)

Dr. Vera Nierkens (Allochtonen in Nederland)

Dr. Tanja Vrijkotte (Perinatale factoren)

Drs. Sylvia Vijgen (Zorggebruik)

Afdeling Sociale Geneeskunde, Academisch Medisch Centrum, Amsterdam.

5.1 Inleiding

In veel niet-Westerse allochtone groepen komen hart- en vaatziekten vaker voor dan onder de autochtone bevolking. Zo hebben Surinamers, die circa 10% van de inwoners van Amsterdam en andere grote steden vormen, een hoger risico om te sterven aan hart- en vaatziekten dan autochtone Nederlanders.¹ Dit is in overeenstemming met het vaker vóórkomen van (sterfte aan) hart- en vaatziekten onder vergelijkbare bevolkingsgroepen in andere Westerse landen.^{2,4}

Uit eerder onderzoek blijkt dat het verhoogde risico op hart- en vaatziekten onder de verschillende bevolkingsgroepen voor een deel is terug te voeren op de bekende leefstijl- en risicofactoren, zoals hoge bloeddruk, verhoogd cholesterolgehalte, suikerziekte en roken.⁵

Dit impliceert dat in de diverse bevolkingsgroepen hart- en vaatziekten mogelijk teruggedrongen zouden kunnen worden door gerichte preventie en behandeling. Hiervoor is het van groot belang inzicht te hebben in vóórkomen van leefstijl- en risicofactoren en daarnaast de eventuele oorzaken van deze verschillen in het vóórkomen van deze factoren tussen bevolkingsgroepen.

Dit hoofdstuk beoogt een aanzet hiertoe te geven door een overzicht te geven van de kennis die is verkregen uit recente studies. Het hoofdstuk is tegelijk een update van de in 2002 gepresenteerde gegevens over risicofactoren voor hart- en vaatziekten onder etnische groepen.⁶ De inhoud zal zich vooral concentreren op het vóórkomen van leefstijl- en risicofactoren onder Surinamers, Turken en Marokkanen, de drie grootste niet-Westerse allochtone groepen in Nederland, omdat vooral over die groepen recent nieuwe cijfers beschikbaar zijn gekomen. Wat betreft de risicofactoren zal daarbij frequent verwezen worden naar drie grote studies die in de periode 2001-2004 zijn uitgevoerd onder de Surinaamse, Turkse en Marokkaanse bevolking in Amsterdam (Box 1).⁷⁻¹⁰

Tot slot worden ook nieuwe cijfers over het optreden van sterfte (incidentie) en ziekte door hart- en vaatziekten en daaraan gerelateerd zorggebruik gepresenteerd.

Box 1

Beschrijving van drie dwarsdoorsnede studies onder de grootste allochtone groepen uitgevoerd in de periode 2001-2004.

De Leefstijl in Amsterdam: Studie onder Etnische gRoepen (LASER) is in 2003-2004 uitgevoerd onder circa 1.250 Turkse en Marokkaanse mannen en vrouwen tussen de 15-30 jaar, woonachtig in Amsterdam [6]. Bij alle deelnemers is een persoonlijk interview over socio-demografische factoren, migratiegeschiedenis, leefstijl en gezondheid afgenomen aan huis. Tevens is van iedere deelnemer de lengte en het gewicht gemeten.

De Surinamers in Nederland Studie naar gezondheid en Etniciteit (SUNSET) is een studie onder circa 2.000 Creoolse en Hindoestaanse Surinamers en Nederlanders tussen de 15-60 jaar in Amsterdam [7,8]. Tussen 2001 en 2003 is bij alle deelnemers aan huis een persoonlijk interview afgenomen over socio-demografische factoren, migratie geschiedenis, leefstijl en gezondheid. Tevens hebben alle deelnemers tussen de 35-60 jaar een lichamelijk onderzoek ondergaan waarbij onder andere lengte, gewicht, bloeddruk, en nuchter cholesterol en glucose zijn gemeten.

De Amsterdamse Gezondheidsmonitor 2004 (AGM) is uitgevoerd onder circa 1.750 inwoners van Amsterdam, met speciale aandacht voor personen van Turkse of Marokkaanse afkomst [9]. Voor het onderzoek is door getrainde interviewers een vragenlijst afgenomen waarmee informatie werd verzameld over ondermeer lichamelijke gezondheid en leefstijlfactoren. Tevens is een lichamelijk onderzoek verricht dat gericht was op het in kaart brengen van bloeddruk, lichaamsgewicht, cholesterolgehalte en diabetes (niet-nuchtere glucose bepaling).

5.2 Allochtonen in Nederland

Begin 2007 woonden in Nederland circa 1,7 miljoen niet-Westerse allochtonen.¹² Het CBS voorspelt dat dit aantal in 2050 zal zijn toegenomen tot 2,7 miljoen. Marokkanen, Surinamers en Turken vormen drie van de grootste groepen niet-Westerse allochtonen (tabel 5.1). Op dit moment behoort het merendeel van de mannen en vrouwen uit deze bevolkingsgroepen tot de eerste of tweede generatie, waarbij de eerste generatie bestaat uit personen die zelf in het buitenland zijn geboren en de tweede generatie uit personen die in Nederland zijn geboren met ten minste één in het buitenland geboren ouder. De verhouding tussen eerste en tweede generatie is over alle bevolkingsgroepen heen respectievelijk ca. twee derde versus een derde.

Tabel 5.1

Totaal aantal personen in Nederland naar geslacht, leeftijd en herkomst per 1 Juli 2007.¹¹

Geslacht	Mannen			Vrouwen		
	0 tot 20	20 tot 65	65 of ouder	0 tot 20	20 tot 65	65 of ouder
Leeftijd						
Autochtoon	1.564.607	4.061.870	897.929	1.495.223	3.959.397	1.206.077
Westers (<i>exclusief autochtonen</i>)	130.180	460.715	96.519	124.257	495.528	130.325
Niet-Westers						
- Turkije	70.571	112.770	8.153	66.386	106.842	5.998
- Marokko	70.232	93.479	8.937	67.374	87.668	4.793
- Suriname	50.336	102.105	6.898	48.258	116.789	10.181
Overig						
- Nederlandse Antillen + Aruba	23.015	40.127	1.368	22.184	41.161	2.354
- Overig niet-westers	108.107	181.616	5.902	103.122	176.880	6.482

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) definieert allochtoon als volgt:

“Iemand wordt tot de allochtonen gerekend als ten minste één van de ouders in het buitenland is geboren. Tot de niet-westerse allochtonen worden diegenen gerekend die hun herkomst hebben in Turkije of landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië, met uitzondering van voormalig Nederlands-Indië / Indonesië en Japan. Alle overige personen die hun herkomst niet in Nederland hebben, worden tot de westerse allochtonen gerekend.”

Surinamers

In het totaal wonen tussen de 300.000-350.000 Surinamers in Nederland. Van deze groep is ruim 70% ouder dan 20 jaar.¹¹ Van alle Surinamers in Nederland heeft het grootste deel een Creoolse (45%, gemend Europees-Afrikaanse) of Hindoestaanse (45%, oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Oost Azië (India)) achtergrond. De eerste migranten uit Suriname waren voornamelijk personen die in Nederland een opleiding kwamen volgen. Echter na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 en de introductie van de visum plicht in 1980 is een (sociaal-economisch) meer diverse groep mensen geïmmigreerd.¹³

Turken en Marokkanen

In het totaal wonen 350.000-400.000 Turken en 300.000-350.000 Marokkanen in Nederland.¹¹ Van deze groep is circa 60% 20 jaar of ouder. Eerste generatie Turken en Marokkanen zijn voornamelijk migranten met een laag opleidingsniveau die om economische redenen naar Nederland zijn gekomen.¹³

De meeste van hen zijn tussen 1960 en 1980 naar Nederland gekomen, vaak met de intentie om slechts tijdelijk in Nederland te blijven. Echter, in de jaren '70 werd het duidelijk dat de meeste migranten langer of zelfs definitief in Nederland zouden blijven. Vanaf 1973, kwamen de eerste families van deze migranten naar Nederland. Sinds de jaren '80 is er nog steeds sprake van migratie vanuit Turkije en Marokko, in veel gevallen vanwege een voorgenomen huwelijk.

De sociaal-economische positie van de drie grote migrantengroepen is veelal ongunstiger dan die van autochtonen. Surinamers hebben gemiddeld echter wel een gunstiger sociaal-economische positie dan de Turkse en Marokkaanse bevolking.¹³ Van de Turken en Marokkanen tussen de 35-54 jaar heeft respectievelijk 74% en 84% een basisschool opleiding of lager, waarbij het vóórkomen van analfabetisme hoger is bij Marokkanen dan bij Turken. Dit laatste gaat vaak samen met een slechte beheersing van de Nederlandse taal. Van alle Surinamers tussen de 35-54 jaar heeft 31% een basisschool opleiding of lager. Daarnaast ligt het gemiddelde totale huishoud inkomen in al deze bevolking-groepen lager en is het percentage werkelozen hoger dan onder autochtonen.

5.3 Leefstijl- en risicofactoren voor hart- en vaatziekten

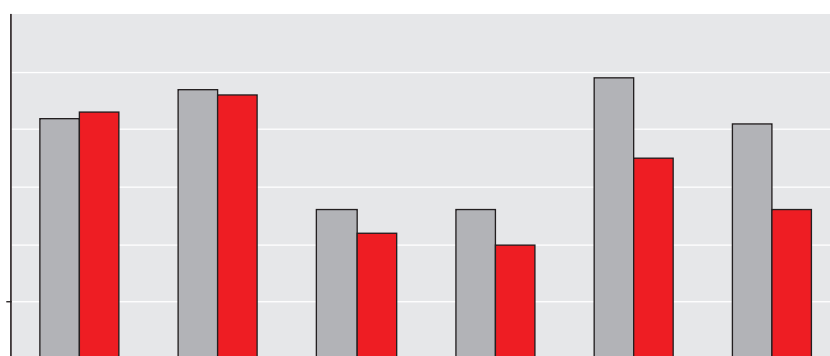
In dit hoofdstuk wordt onderscheid gemaakt tussen groepen op basis van herkomst. De beschreven groepen ‘Surinamers’, ‘Turken’ en ‘Marokkanen’ omvatten zowel eerste als tweede generatie migranten. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar personen met een Nederlandse of niet-Nederlandse nationaliteit, zoals bijvoorbeeld Nederlanders van Turkse herkomst of Turken woonachtig in Nederland. De autochtone populatie wordt aangeduid met de termen ‘autochtonen’ of ‘Nederlanders’.

5.3.1 Hypertensie

Hypertensie is zowel bij de AGM als SUNSET gedefinieerd aan de hand van een gemeten systolische bloeddruk groter of gelijk aan 140 mmHg en/of een diastolische bloeddruk groter of gelijk aan 90 mmHg of behandeling met bloeddruk verlagende middelen.

Figuur 5.1

Vóórkomen van hypertensie naar geslacht en herkomst.

ERROR: typecheck
OFFENDING COMMAND: setcolorspace

STACK:

```
{}  
/Function  
0  
0  
/byte-offset  
0  
-mark-  
-null-  
-null-  
-null-  
-dictionary-  
false  
[/DeviceN [(Cyan) (Magenta) (Yellow)]][/DeviceCMYK ]{-dictionary- --begin  
-- /_x2 xdf /_x1 xdf /_x0 xdf /_t0 _x0 --dup-- 1 --ge-- {--pop-- 1 }{--  
dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{--ifelse-- }--ifelse-- --def-- /_t1 _x1 --  
dup-- 1 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{--ifelse-- }  
--ifelse-- --def-- /_t2 _x2 --dup-- 1 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le--  
-- {--pop-- 0 }{--ifelse-- }--ifelse-- --def-- /min0 _t0 --cvi-- --def  
-- /max0 _t0 --ceiling-- --cvi-- --def-- /min1 _t1 --cvi-- --def-- /max1  
_t1 --ceiling-- --cvi-- --def-- /min2 _t2 --cvi-- --def-- /max2 _t2 --  
ceiling-- --cvi-- --def-- /f0 min0 max0 --eq-- {{min0 f1 }}{--mark--  
min0 f1 max0 f1 0 1 3 {--dup-- 3 --index-- --exch-- --get-- --exch-- 2  
--index-- --exch-- --get-- _t0 min0 max0 5 3 --roll-- int 3 1 --roll-- }  
--for-- --pop-- --pop-- --]}--ifelse-- --def-- /f1 min1 max1 --eq--  
{{/p0 xdf min1 f2 }}{--p0 xdf --mark-- min1 f2 max1 f2 0 1 3 {--dup-- 3  
--index-- --exch-- --get-- --exch-- 2 --index-- --exch-- --get-- _t1  
min1 max1 5 3 --roll-- int 3 1 --roll-- }--for-- --pop-- --pop-- --]}--  
}--ifelse-- --def-- /f2 min2 max2 --eq-- {{/p1 xdf min2 f3 }}{--p1 xdf  
--mark-- min2 f3 max2 f3 0 1 3 {--dup-- 3 --index-- --exch-- --get-- --  
exch-- 2 --index-- --exch-- --get-- _t2 min2 max2 5 3 --roll-- int 3 1  
--roll-- }--for-- --pop-- --pop-- --]}--ifelse-- --def-- /f3 {/p2  
xdf --mark-- 0 1 p2 lmt 2 --mul-- 0 1 p1 lmt --add-- 2 --mul-- 0 1 p0  
lmt --add-- 64 --mul-- 4 {--dup-- -3 --bitshift-- /byte-offset --exch--  
def0 0 1 1 {byte-offset --add-- Sample --exch-- --get-- --exch-- 8 --  
bitshift-- --or-- }forexch 16 --add-- }--repeat-- --pop-- --]}--def  
-- /rnd {65536 --mul-- 0.5 --add-- --floor-- 65536 --div-- }--def-- f0 {  
}--forall-- --dup-- 65535 --ge-- {--pop-- 0 }{--dup-- 0 --le-- {--pop--  
0 }{--pop-- 0 }--ifelse-- }--ifelse-- 0 1 3 2 --roll-- lmt rnd 4 1 --  
roll-- --dup-- 65535 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{  
65535 --div-- }--ifelse-- }--ifelse-- 0 1 3 2 --roll-- lmt rnd 4 1 --  
roll-- --dup-- 65535 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{  
65535 --div-- }--ifelse-- }--ifelse-- 0 1 3 2 --roll-- lmt rnd 4 1 --  
roll-- --dup-- 65535 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{  
65535 --div-- }--ifelse-- }--ifelse-- 0 1 3 2 --roll-- lmt rnd 4 1 --  
roll-- --end-- }]  
[/DeviceN [(Cyan) (Magenta) (Yellow)]][/DeviceCMYK ]{-dictionary- --begin  
-- /_x2 xdf /_x1 xdf /_x0 xdf /_t0 _x0 --dup-- 1 --ge-- {--pop-- 1 }{--  
dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{--ifelse-- }--ifelse-- --def-- /_t1 _x1 --  
dup-- 1 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le-- {--pop-- 0 }{--ifelse-- }  
--ifelse-- --def-- /_t2 _x2 --dup-- 1 --ge-- {--pop-- 1 }{--dup-- 0 --le--  
-- {--pop-- 0 }{--ifelse-- }--ifelse-- --def-- /min0 _t0 --cvi-- --def  
-- /max0 _t0 --ceiling-- --cvi-- --def-- /min1 _t1 --cvi-- --def-- /max1  
_t1 --ceiling-- --cvi-- --def-- /min2 _t2 --cvi-- --def-- /max2 _t2 --  
ceiling-- --cvi-- --def-- /f0 min0 max0 --eq-- {{min0 f1 }}{--mark--  
min0 f1 max0 f1 0 1 3 {--dup-- 3 --index-- --exch-- --get-- --exch-- 2  
--index-- --exch-- --get-- _t0 min0 max0 5 3 --roll-- int 3 1 --roll-- }  
--for-- --pop-- --pop-- --]}--ifelse-- --def-- /f1 min1 max1 --eq--  
{{/p0 xdf min1 f2 }}{--p0 xdf --mark-- min1 f2 max1 f2 0 1 3 {--dup-- 3  
--index-- --exch-- --get-- --exch-- 2 --index-- --exch-- --get-- _t1  
min1 max1 5 3 --roll-- int 3 1 --roll-- }--for-- --pop-- --pop-- --]}--  
}--ifelse-- --def-- /f2 min2 max2 --eq-- {{/p1 xdf min2 f3 }}{--p1 xdf  
--mark-- min2 f3 max2 f3 0 1 3 {--dup-- 3 --index-- --exch-- --get-- --  
exch-- 2 --index-- --exch-- --get-- _t2 min2 max2 5 3 --roll-- int 3 1  
--roll-- }--for-- --pop-- --pop-- --]}--ifelse-- --def-- /f3 {/p2  
xdf --mark-- 0 1 p2 lmt 2 --mul-- 0 1 p1 lmt --add-- 2 --mul-- 0 1 p0  
lmt --add-- 64 --mul-- 4 {--dup-- -3 --bitshift-- /byte-offset --exch--  
def0 0 1 1 {byte-offset --add-- Sample --exch-- --get-- --exch-- 8 --  
bitshift-- --or-- }forexch 16 --add-- }--repeat-- --pop-- --]}--def
```